

”Vi vill komma till Sverige...”

I början av maj i år gjorde Bennie Åkerfeldt en resa till Ukraina, mitt i det mycket oroliga läge som råder. Hans mål var byn Gammalsvenskby, där det fortfarande talas svenska. Det var hit som 1000 svenskar blev deporterade år 1781 av kejsarinnan Katarina II. Här är hans reseberättelse.

Majsolen strålar från en blå himmel och konkurrerar med de oändliga rapsfälternas lyskraft i ett böljande, närmast oändligt, landskap.

Jag har just rullat ut från Moldaviens gränspostering och rullat in på Ukrainas gränspostering, en förflyttning på bara 5 centimeter. Här möter mig, utöver de vanliga attributen vid en gränsöverfart, uppbyggda skyttevärn och kraftigt beväpnad personal.

Bara ett par lastbilar väntar vid övergången, utöver min bil, så det är inga köer. Moldaviska tjänstemän ber mig öppna bagaget och visa bilens och mina personliga handlingar, det går ganska fort, därefter tar ukrainsk personal över och då blir det betydligt mer komplicerat med en tidsödande granskning av passet, mitt gröna kort och bilens registreringshandlingar.

Noggrann kontroll

Så viftar en av tjänstemännen, helt klädd i svart, med en avmätt rörelse att jag ska gå in i byggnaden där jag blir anvisad en plats framför ett skrivbord. Där får jag redogöra för mina skäl till att gästa Ukraina och en hel del annat.

Jag får därefter bära in mitt bagage, där mina dokument, böcker och övrig packning granskas mycket, mycket noga och man ber mig också visa upp bilderna i min kamera. När detta äntligen är klart letar man systematiskt igenom min bils alla skrymslen och vrår innan jag slutligen får lov att fortsätta min resa mot staden Reni i Odessa Oblast.

Varför då åka till Ukraina i dessa dagar av oro och spänningar. Jo jag vill träffa svenskar och prata svenska.

Låter det konstigt? Här i Ukraina i byn Gammalsvenskby i Zmijivka finns fortfarande en liten rest kvar av de svenskättlingar som deporterades från Dagö i Estland år 1783 enligt ett beslut av Katarina II av Ryssland. De hade då levit som fria bönder under mycket lång tid på ön under olika regimer.

Ryssland hade vid denna tid vunnit nytt land i söder genom seger över turkarna och sökte nu få detta

Byskylten.

bördiga land vid Dnjepr befolkat.

Som ett led i detta utfärdade kejsarinnan ett dekret där svenskättlingarna nu skulle deporteras till denna nya del av det ryska väldet. De lockades med bördig jord, gott fiske, boskap, färdiga byggnader, en kyrka med svensk präst och skattefrihet under de första åren.

I slutet av augusti 1781 börjar därför knappt 1000 svenskar från Dagö, under eskort, den långa vandringen mot Ukraina. Den 1 maj 1782 anlände de slutligen till landet vid Dnjeprs strand. Bara omkring 500 hade överlevt marschen, hälften hade dukat under av umbäranden och sjukdomar. Det mesta som utlovats blev inte heller verklighet och det blev början på en hård kamp för överlevnad och för rätten till sitt språk, sin kultur och sin tro för dessa svenskättade bönder.

Under 1920-talet blev nöden så stor i byn att 136 av invånarna där skriver en ”böneskrift” till bland annat Sverige och menar att ”Om Gud ej manar goda människor till vår undsättning, måste vi förr eller senare förgås!”

Den svenska riksdagen beslutade därför den 22 februari 1929 att svenskbyborna skulle få inresetillstånd till Sverige. Svenska invandrare till Sverige alltså.

Några valde att stanna kvar i svenskbyn i Ukraina och några av dem som lämnade den 1929 återvände snart igen så det svenska språket har fortsatt att talas där ända fram till i dag. Allt detta är väldokumenterat och mycket har skrivits om dessa Gammalsvenskbybor i Ukraina. Men jag vill med egna ögon se platsen och möta det fåtal svensktalande personer som ännu lever där. Därav denna mycket långa bilresa.

Kyrkan mitt i byn med potatisodlingen

Det är fantastiskt vackert när jag till slut, efter att ha skumpat fram på eländiga vägar genom Ukraina, äntligen ser skylten.

Det är en liten by med smala grusvägar som ringlar mellan husen. Dnjepr rinner lojt vid byns fötter och känslan av ett helt annat tempo är påtaglig bara jag stiger ur bilen. Varenda liten jordplätt är uppodlad på ägorna och människorna verkar arbeta med sitt, inne på de små gårdarna eller ute på sina jordstycken på stäppen. Hundar småskäller lite för sakens skull och tupporna spanner ut bröstet och gal, men det är nog mest för att fånga hönsens uppmärksamhet och inte för att stötta sig för mig.

Jag stannar till för att bara insupa atmosfären och för en stund glömmer jag alla vägspärrar jag tvingats passera där beväpnade poliser, militärer och paramilitära grupper stoppat bilen framför skyttevärnerna och nervöst granskat mig och mina papper och min bil, medan Kalashnikovs pekat än hit och än dit.

Men här i Gammalsvenskby känns allt detta långt borta. Det är uppenbart att grödan som man satsar på verkar vara potatis. Den odlas överallt, till och med invid kyrkan.

Svensken som odlar tobak

Den första person jag möter håller just på att svetsa något vid en av sina uthus. Han presenterar sig som Andreas Arneskans och är något så ovanligt som en nyinvandrad svensk från Stockholm som bott här i byn under de senaste tre åren. Han valde att flytta hit eftersom han hade en dröm om att odla grön tobak och att han i det syftet tyckte att kopplingen till Gammalsvenskby kunde vara en bra marknadsföringsidé.

Det har inte gått så bra med tobaken så trots att han trivdes så var det svårt med ekonomin. Han trodde inte att oron i Ukraina skulle eskalera till krig och inte heller att han behövde vara orolig för sin egen säkerhet. Men alternativet var ju förstås att flytta hem till Sverige igen om det skulle bli sämre tider, Andreas är ju svensk medborgare.

Granne med Andreas, på andra sidan vägen, bor familjen Norberg som hälsar mig välkommen på svenska. De är en av få svenskbybor av den gamla stammen som fortfarande bor kvar i byn. Sonen Valdemar, vars kunskaper i svenska inte är lika bra som pappa Viktors, bjuder ändå in mig på gården och visar sin motorcykel med sidovagn som han just håller på att se över.

Pappa Viktor berättar att han jobbar på sjukhuset/vårdcentralen i byn och att hustrun Anna är kokerska i matbespisningen. De odlar så mycket de kan på sin jord, mest potatis som de sedan säljer till uppköpare. Men de är mycket oroliga för att dessa kanske inte dyker upp i år eftersom det är så spännigt och oroligt i Ukraina. Dom vill naturligtvis inte tro att det går så långt som till krig, men vem vet...

Nästa besök blir hos den av ålder nu krökta Maria Norberg. Hennes varma knotiga händer berättar om hårt slit men ansiktet utstrålar ändå ett slags förtjusning som jag ofta funnit bland människor som vi från vår tid och vår kultur betraktar som utsatta och hårt provade. Jag kan inte riktigt förklara det men jag förstår ändå att de varma händerna försöker berätta något för mig, om livet. Jag går vidare i mitt sökande

Andreas Arneskans, nyinflyttad svensk tobaksodlare.